

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ЦІЛІСНИЙ ПІДХІД
У ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ:
ОСОБЛИВОСТІ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ**

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

27 ТРАВНЯ 2021 РОКУ

УДК 159. 923 (082)
Ц 60

Цілісний підхід у психології особистості: особливості теорії та практики. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції.
Кропивницький: ФОП Піскова М.А., 2021. 82 с.

У збірці представлені тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Цілісний підхід у психології особистості: особливості теорії та практики». Висвітлюються актуальні проблеми теорії, методики та практики психології становлення особистості в сучасному суспільстві. Збірка адресована фахівцям і всім, хто цікавиться сучасною психологією.

Редакційна колегія:

Михида С.П. – доктор філологічних наук, професор, м. Кропивницький
Гейко Є.В. – доктор психологічних наук, професор, м. Кропивницький
Турбан В.В. – доктор психологічних наук, професор, м. Київ
Мельничук І.Я. – кандидат психологічних наук, доцент, м. Кропивницький
Хасанова О.М. – лаборант кафедри практичної психології, м. Кропивницький

Всі тези представлені в авторській редакції. За повноту та цілісність матеріалів автори безпосередньо несуть відповідальність.

УДК 159. 923 (082)

Кізь Ольга Богданівна
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
к. психол. н., доцент кафедри психології

РИЗИКИ ГЕНДЕРНОЇ ДЕПРИВАЦІЇ НА ШЛЯХУ СТАНОВЛЕННЯ ЕГАЛІТАРНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Постановка проблеми. В умовах сьогодення постає необхідність створення сприятливих умов для становлення егалітарної особистості, попередження ризиків гендерної депривації в соціумі у контексті всестороннього аналізу умов депривування, чинників, наслідків перебування особистості у цих умовах і шляхів її соціально-психологічного супроводу у процесі самоутвердження в приватному і публічному просторі. Важливо здійснювати систематичний моніторинг та оперувати індикаторами виявлення гендерної депривації в різних сферах суспільного буття задля попередження депривування суб'єктів та створення недискримінаційного за статтю середовища, сприятливого для збереження внутрішніх ресурсів особистості, її психологічного благополуччя, формування життєздатності і життєстійкості, рефлексивного і проєктуючого ставлення до самоосвіти із постановкою цілей саморозвитку і самореалізації без жодних обмежень за ознакою статі.

Будь-які позбавлення, як фізіологічного, так і соціального чи ментального плану, з якими стикається людина упродовж життя, накладають відбиток на психологічні, психічні і соціальні параметри її функціонування. З огляду на це, глибокого аналізу потребують чинники, які здійснюють депривуючий вплив на особистість у формах неоднакового ставлення, утисків, позбавлень, обмежень, виключень або надання переваг, прихованих або відкритих проявів дискримінації, сексизму, будь-яких виявів гендерно-обумовленого насильства, сфокусованих на особистості тієї чи іншої статі. Фактично, йдеться про один із видів соціальної депривації – гендерну депривацію, яку доцільно досліджувати на усіх рівнях (макросоціальному, міжгруповій взаємодії, міжособистісних відносин, інтраіндивідуальному) та прицільно на усіх етапах її соціогенезу під впливом різних агентів гендерної соціалізації особистості [2]. Чинниками гендерної депривації є розгалужена система різнобічних ускладнень життєвого простору особистості та позбавлення її можливостей для повноцінного й повномірною особистісного і професійного розвитку через ослаблення її внутрішніх психологічних ресурсів і створення зовнішніх перешкод для життєздійснення та самоактуалізації.

Виокремлюється проблемне поле дослідження феномену гендерної депривації з такими основними складниками соціо-психологічної реальності: соціальні структури, міжгрупова, міжособистісна взаємодія і внутрішній суб'єктивний світ індивіда. Недостатня дослідженість ризиків гендерної

депривації на шляху становлення егалітарної особистості у психологічній науці та практиці, соціальна затребуваність культивування паритетності статей як важливої умови успішного самоздійснення особистості у професійній сфері та особистому житті зумовили вибір заявленої теми.

Викладення основного матеріалу. Гендерні відносини в суспільстві є реальними практиками і моделями міжстатевої взаємодії, що детерміновані гендерними уявленнями, упередженнями, стереотипами, настановами, відображеними в свідомості і самосвідомості суб'єктів. Гендерні упередження є соціальними настановами з негативним і спотвореним змістом, що деструктивно відбиваються на їхніх носіях та справляють депривуючий вплив на оточуючих. Предметом аналізу виступають три складники: когнітивний (безпідставно тенденційні, ірраціональні думки щодо чоловіків/жінок, хлопчиків/дівчаток та їхньої здатності бути успішними/неуспішними у тій чи іншій сфері), афективний (неприйняття, недооцінка, негативні почуття по відношенню до однієї зі статей) та поведінковий (реальні дискримінаційні поведінкові практики щодо людини чи групи осіб певної статі). Для гендерних упереджень характерна множинна детермінація, тому доцільно враховувати історичні, культурні, соціально-економічні, соціально-психологічні і психологічні детермінанти їх виникнення.

Чинниками гендерної депривації розглядаємо гендерні стереотипи, які є важливим соціально-психологічним механізмом передачі знань про те, якими «повинні бути» чоловіки та жінки і транслують усталені для певної спільноти норми і судження про психологію жінок та чоловіків, мотиви і потреби їхньої поведінки. Як наголошують Т. Говорун та О. Кікінежді, гендерні стереотипи залишаються найконсервативнішими схемами поведінки і слугують психологічними механізмами захисту для виправдання орієнтацій на традиційні (патріархальні) моделі. Негативна роль стереотипів проявляється в гальмуванні процесів демократизації взаємин статей, у стійкості психологічних перешкод на шляху до вирівнювання їхніх прав і можливостей. Гендерні стереотипи блокують здатність адекватного і всебічного пізнання особистості, деструктивно позначаються на взаємостосунках з соціальним оточенням, обмежують здатність задоволення вищих психічних потреб у міжстатевій інтеракції [1; 3].

Депривуючий вплив на особистість здійснює дискримінація за статевою ознакою, під якою розуміють дії, спрямовані на звуження у правах і свободах особи тієї чи іншої статі або її обмеження у можливостях користування ними. Гендерна дискримінація може бути як прихованою (обмеження у правах і можливостях особистості реально зумовлені статевою належністю, але офіційно озвучуються інші причини), так і відкритою (офіційним і реальним мотивом дискримінації є статева належність особи). Інформацію про гендерну модель світу зростаюча особистість черпає від усіх агентів гендерної соціалізації, які почасти закладають фундамент для

гендерної нерівності через підтримку гендерних стереотипів у побудові сімейного життя, освітній ланці, професійній сфері, суспільно-політичному житті тощо.

Потужній депривуючий вплив на становлення особистості справляє сексизм – ідеологія, яка виправдовує і прагне довести вищість та панування однієї статі над іншою у різних сферах суспільного буття. У сучасному гендерному дискурсі під сексизмом розуміють будь-який акт, жест, візуальний образ, дії чи поведінку, засновані на ідеї неповноцінності особи через її статеvu приналежність і спрямовані на образу гідності, обмеження прав, спричинення фізичної, сексуальної, психологічної, соціально-економічної шкоди чи страждань, створення середовища залякування, ворожості, приниження та заподіяння шкоди, утвердження домінування однієї статі над іншою.

Егалітарна особистість формується під впливом як зовнішніх чинників (включеність у соціальне, професійне, економічне, громадське життя, що є показником позитивного її функціонування), так і внутрішніх (формуванням особистісних якостей та егалітарного світосприйняття). Провідна роль серед них належить процесу формування ціннісних орієнтацій людини, розвитку гендерної свідомості та самосвідомості як ключових характеристик зрілої особистості [6]. С. Максименко наголошує, що розробка положень соціокультурного становлення індивідуальності передбачає моделювання та відтворення «в особливих умовах» гендерної поведінки, що може бути ключем для з'ясування змістово-семантичних і функціональних параметрів її генези та структури розвитку [4].

О. Кікінежді розглядає егалітарну особистість як суб'єкта самотворчості, відкрити, самодостатню, гендерно компетентну особистість, яка сповідує принципи рівноцінності та паритетності статей у особистісному і професійному життєздійсненні, вірить у власний потенціал, орієнтована на самоактуалізацію та позитивне соціальне функціонування [2, С. 15). На нашу думку, це – вільна і духовно багата особистість, якій притаманна потреба в саморозвитку і самовдосконаленні, егалітарний світогляд, особистісні характеристики та соціальні виміри, що проєктуються в уявленнях про світ і про себе та у сукупності відображаються у її психологічному благополуччі.

Егалітарна особистість цілком підпадає під визначення постмодерної особистості, яка, на думку Т. Титаренко, «відчуває зачарування іншістю, інакшістю, оскільки жорстке поняття норми зникає, і особистість готова прийняти не лише власну своєрідність, а й своєрідність іншого, не схожого на неї індивіда. Вона погоджується з правом кожного бути інакшим, по-своєму розуміти сенс життя, щастя, благополуччя» [5, С. 365].

Егалітарна особистість є автономною, незалежною, вільною. Автономність є складовою її цілісності і має прояв позитивної «незалежності для» на відміну від негативної «незалежності від». Егалітарній особистості притаманна активна життєва позиція, психологічна гнучкість, інтернальний локус контролю, рефлексивні уміння, розширена

часова перспектива, нонконформізм, самоповага, толерантність тощо. Вона спроможна активно діяти у суспільній системі і перетворювати світ, не підкорятися обставинам, відчувати суб'єктивне соціальне благополуччя та бути задоволеною життям.

Характерною рисою егалітарної особистості є асертивність як інтегративна здатність бути незалежною, упевненою у своїх можливостях, мотивованою на успіх у діяльності, що вивляється у здатності відстоювати власну точку зору, аргументовано висловлювати свої вимоги, демонструвати гідну і водночас неагресивну поведінку, спроможності реалізовувати особистісні прагнення, позитивній оцінці власних компетентностей для досягнення значущих життєвих цілей, активності і дипломатичності у налагодженні міжособистісних контактів.

Висновки. Становлення егалітарної особистості відбувається за рахунок процесів самоусвідомлення, саморозвитку, самовдосконалення та самоактуалізації свого внутрішнього світу і свого Я через сприйняття зовнішнього світу. Рушійною силою механізму формування егалітарної особистості є її потреба в свідомому існуванні через реалізацію партнерських відносин з опорою на особисту мораль у процесі відповідального цілеутворення та досягнення мети. Соціально-психологічними чинниками, що детермінують розвиток егалітарної особистості, є мотивація самоствердження, домінуючі егалітарні ціннісні орієнтації, гармонійний розвиток особистісних властивостей, відсутність перепон у формі будь-яких чинників гендерної депривації, дотримання паритетних умов і створення рівних можливостей для її особистісної самореалізації.

Література:

1. Говорун Т. В. Гендерна психологія у суб'єктно-вчинковому вимірі. Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії / за заг. ред. В. О. Татенка. Київ : Либідь, 2006. С. 92-117.
2. Кізь О. Психолого-педагогічні та соціальні виміри гендерної депривації в освіті. Humanitarium. Переяслав; Ніжин: Лисенко М. М., 2020. Том. 43, вип. 1 : Психологія. С. 51–66.
3. Кікінезді О. Становлення егалітарної особистості майбутнього педагога: історія, здобутки та перспективи діяльності кафедри психології. Humanitarium. Переяслав-Хмельницький (Київ. обл.) ; Ніжин (Чернігів. обл.) : Лисенко М. М., 2019. Том. 43, Вип. 1 : Психологія. С. 7-22.
4. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості. Київ: ТОВ «КММ», 2006. 240 с.
5. Титаренко Т. Завданнєві технології оптимізації особистісного самоздійснення. Як будувати власне майбутнє: життєві завдання особистості: наук. моногр. / Т. М. Титаренко та ін. ; за наук. ред. Т. М. Титаренко. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. С. 357-368.
6. Kikinezhdі O. M., Kiz O. B. Vasylykevych Ia. Z. The problem of professional development of future teacher in the context of the egalitarian

paradigm. Professional competency of modern specialist: means of formation, development and improvement: monograph. Warsaw: BMT Eridia Sp .z o.o., 2018. P. 351-364.

Груць Галина Михайлівна

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти

ФОРМУВАННЯ СВИТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ

Постановка проблеми. В освітньому просторі є свій простір – час, у центрі якого перебуває людина, яка зростає, особистість, яка формується і розвивається. Шлях до самопізнання надскладний. Але саме педагоги значною мірою полегшують процес становлення «Я», осягнення сенсу життя особистістю кожного студента. Завдання викладачів сьогодні – створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, що визначають потенційну можливість до стійкої життєдіяльності у сучасному світі, який характеризується зростанням темпів виробництва, інтенсифікацією та формалізацією комунікативних зв'язків, технологізацією майже всіх ланок життя. У таких умовах досить високим є ризик знецінення особистісних аспектів у діяльності, втрати людської індивідуальності, ігнорування внутрішніх орієнтирів особистості, які окреслюють її поведінкову модель і ставлення до дійсності. Випускникам вишів необхідно не тільки адаптуватися в сучасних умовах життя, а й розвиватися, перебудовуватись відповідно до мінливого соціуму.

Викладення основного матеріалу. Процес формування світоглядної культури студентів потребує сьогодні нового осмислення. Багато теоретиків у своїх роботах висвітлювали ці питання: (В. Андрущенко, І. Зязюн, С. Іконнікова, Н. Крилова, Н. Киященко, М. Реріх, Л. Рувінський, О. Рудницька, В. Федотова, Ю. Хайрулліна, Г. Шевченко та ін.). Але проблем і суперечностей існує чимало. Тому не тільки на заняттях професійного спрямування, але й парах гуманітарного циклу, передовсім психолого-педагогічного, обов'язковим є формування емоційно-ціннісного компонента світоглядної культури. Найперше, це виховання духовно-моральних й етичних цінностей, особистої відповідальності, почуття обов'язку, опертя на традицієву і звичаєву культуру тощо. Тому завдання викладачів вищої школи сьогодні – створення умов для розвитку інтелекту, емоцій, волі студентів. Під час вивчення педагогічних дисциплін, зміст і спрямованість яких забезпечують ефективність розвитку світоглядної культури студентів, ми зважаємо на такі умови:

□ «організаційно-педагогічні (одухотвореність, одуховленість, олюднення, обоження навчального процесу; створення емпатійного

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. СУЧАСНІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ КООРДИНАТИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

ГЕЙКО Є. В. ЦІЛІСНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ У КОНЦЕПЦІЇ АКТИВАЦІЇ СВІДОМОСТІ	3
ТУРБАН В. В. СТАНОВЛЕННЯ ПОНЯТТЯ «ОСОБИСТІТЬ» В УКРАЇНСЬКІЙ ПСИХОЛОГІЇ: СУЧАСНІ ТРАКТУВАННЯ	6
САВЕЛЮК Н. М. РЕЛІГІЙНІСТЬ ЯК ЯКІСТЬ ГАРМОНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОГО І СОЦІАЛЬНОГО В ЦІЛІСНІЙ ОСОБИСТОСТІ	9
КІКІНЕЖДІ О. М. ЦІЛІСНИЙ ПІДХІД У СТАНОВЛЕННІ ЕГАЛІТАРНОЇ ОСОБИСТОСТІ: ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ	12
KARPENKO Z. AXIOLOGICAL PERSONOLOGY: A MODERN VERSION OF THE HOLISTIC STUDY OF PERSONALITY	15
МІНЕНКО О. О. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОКОЛІННЯ Z	17
МАМЧУР І. В. ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ІДЕОЛОГІЇ ЧАЙЛД-ФРІ НА ТРАДИЦІЙНЕ РОЗУМІННЯ СІМ'Ї	20
KOVALCHUK A. A. ADAPTIBILITY AS AN INDICATOR OF PROFESSIONAL ESTABLISHMENT OF FOREIGN STUDENTS IN UKRAINIAN EDUCATIONAL ENVIRONMENT	23
ПОКЛАД І. М. РОЗВИТОК Й ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗДОБУТКІВ ВІДЧИЗНЯНИХ НАУКОВЦІВ	24

РОЗДІЛ II. ЕКЗИСТЕНЦІЙНО-ГУМАНІСТИЧНА РЕФЛЕКСІЯ ПРОБЛЕМ БУТТЯ ОСОБИСТОСТІ В СВІТІ

БУГАЙОВА Н. М. ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СИНТЕЗОВАНОЇ РЕАЛЬНОСТІ	27
КІЗЬ О. Б. РИЗИКИ ГЕНДЕРНОЇ ДЕПРИВАЦІЇ НА ШЛЯХУ СТАНОВЛЕННЯ ЕГАЛІТАРНОЇ ОСОБИСТОСТІ	34
ГРУЦЬ Г. М. ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ	38
ЗЕЛІНСЬКА Я. Ц. УМОВИ ТА ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	41
ГОРСЬКА Г. О. ВЕРБАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	44
МЕЛЬНИЧУК І. Я. АТРИБУТИ ДУХОВНОЇ КРИЗИ ОСОБИСТОСТІ	47
БЛИЗНЮКОВА О. М. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДУХОВНОСТІ У ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОМУ КОНСУЛЬТУВАННІ	49
СКАЛЬСКА Л. О., ГОРБАЧОВ В. О. ВНУТРІШНЯ КАРТИНА АГРЕСІЇ У ДИТИНИ	52
БЕРЕЗІНА О. О. СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ЛЮДИНИ ДО ПЕРІОДУ ПІЗНЬОЇ ДОРОСЛОСТІ ЯК ЧИННИК ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ	54

РОЗДІЛ ІІІ. СУБ'ЄКТНІ ВИМІРИ ОСОБИСТОСТІ ТА ПРОЦЕСУ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

57

ГАЛУШКО Л.Я. МОЖЛИВОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ В ЄДНОСТІ З ПСИХОКОРЕКЦІЄЮ У МОТИВАЦІЙНО-ГЛИБИННОМУ ПІЗНАННІ

ОРАП М.О., ПУРШЕГА О.М. ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ ТА СТВОРЕННЯ ПРОГРАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

РЕЗНІЧЕНКО О.О. СТРАХИ ЖІНОК СЕРЕДНЬОГО ВІКУ: АНАЛІЗ СТАТЕВИХ ВІДМІННОСТЕЙ ТА ГЕНДЕРНО-ОРІЄНТОВАНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

КАЛЬБА Я.Є. ТРАВМА РОЗВИТКУ: СТРАТЕГІЇ РОБОТИ В КЛІНІЧНІЙ ГЕШТАЛЬТ-ТЕРАПІЇ

КАЛАШНИКОВА Л.В. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

ЗАГАРІЙЧУК М.А. ПРАКТИЧНІ СКЛАДОВІ ДОСЯГНЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ЦІЛІСНОСТІ У РАМКАХ БАЛАНСНОЇ МОДЕЛІ Н.ПЕЗЕШКІАНА

БІЛІНСЬКА І.П. ВПЛИВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА ПСИХІКУ СУБ'ЄКТІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ФЕДОРЕНКО О.О. СТАТЕВІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ У ДОРΟΣЛОМУ ВІЦІ

РОДЧЕНКОВА І.В. ЦІЛІСНІСТЬ ТЕРАПЕВТА ЯК ЧИННИК РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОГО ПРОЦЕСУ

Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсет. Цифровий друк.
Ум. др. арк. 4,4. Тираж 100.

---

*ВІДДРУКОВАНО: ФОП Піскова М.А.
м. Кропивницький, вул. Тараса Карпи, 17–11.
СВІДОЦТВО ПРО ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ
№ 24440000000027816 від 18.08.2016.*